

Гербут Н.А.

*кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних наук,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ГЕНДЕРНІ СТРАТЕГІЇ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ (НА ПРИКЛАДІ ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНИ)

У сучасній політичній науці України гендерне питання оцінюється як надзвичайно актуальне, що потребує різносторонніх та глибоких досліджень. Ця актуалізація зумовлена як процесами глобалізації (насамперед євроінтеграційним курсом держави) і демократизацією українського суспільства, так й наявністю значних перешкод, що заважають українським жінкам нарівні з чоловіками брати участь у прийнятті політичних рішень.

Після останніх парламентських виборів 2014 р. частка жінок у Верховній Раді України становить 12,3%. Причому це найвищий показник за роки незалежності [1].

У більшості країн світу політичні партії відповідають за підбір кандидатів та за формування питань, що вносяться до політичного порядку денного і тому посідають стратегічну позицію у вирішенні проблем жінок. На рівень репрезентації жінок від тієї чи іншої політичної партії впливає партійна діяльність і партійні цінності [2, с. 7].

В Україні у 2013 р. була запроваджена 30-відсоткова гендерна квота. Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства з питань проведення виборів» від 21.11.2013 вимагав від партій забезпечення принаймні 30-відсоткового представництва жінок у виборчих списках кандидатів у народні депутати. Однак внаслідок недосконалості закону 20 із 29 політичних партій, що брали участь в позачергових парламентських виборах, проігнорували тендерну квоту [3].

Світовий досвід доводить, що представництво жінок в парламентах західних демократичних країн відбулося насамперед через партійні гендерні стратегії. У цьому аспекті досвід Німеччини є корисним для України, оскільки в обох країнах гендерна роль жінки довгий час визначалася як «домогосподиня» і «мати».

Зелена партія Німеччини поділяла феміністські цінності та активно співпрацювала з жіночими організаціями. Зелені сприяли просуванню жінок у політику і стали першою партією в Західній Німеччині, що прийняла у 1986 р. гендерні квоти. У 1986 р. була імplementована система «блискавка», яка передбачала формування списків за принципом чергування кандидатів чоловік/жінка. Після проведених реформ до Бундестагу від партії було висунуто 50% жінок, хоча у 1985 р. жінки-кандидати від Зелених становили лише 26% [4, с. 8-9].

У *Соціал-демократичній партії Німеччини (СДПН)*, незважаючи на значну недопредставленість жінок (у 1972 р. серед соціал-демократів, що увійшли до Бундестагу, було лише 5,4% жінок), більшість членів, зокрема і партійна Комісія у справах жінок, не підтримували ідею гендерних квот. З 1980-х років Комісія у справах жінок разом з іншими прибічниками гендерного рівноправ'я почали дискусії щодо необхідності для всіх груп суспільства, зокрема для жінок, бути репрезентованими в політиці. Крім того, обговорювалися проблеми, пов'язані з нерівними можливостями доступу до політичних структур для жінок і чоловіків. Наступний етап дискусій був присвячений наступним питанням: як розширення представництва жінок буде якісно змінювати політику і як гендерні квоти будуть впливати на якість політики?

Прибічники збільшення кількості жінок у політиці запевняли, що жінки привнесуть позитивні зміни у політику, оскільки, по-перше, їх життєвий досвід

відрізняється від досвіду чоловіків. По-друге, жінки мають свої інтереси та ідеї, що повинні бути представлені на вищому політичному рівні. Зважаючи на те, що в Німеччині основою традиційної тендерної концепції була модель «чоловік-годувальник, жінка-домогосподарка», виступи на підтримку політичної діяльності жінок були дуже важливі.

Опоненти робили заяви, що тендерні квоти будуть негативно впливати на якість політики, оскільки лише при відкритій системі відбору кандидати будуть мати відповідний досвід та здібності, необхідні для політичної діяльності. Після довгих дискусій у 1988 р. соціал-демократи все ж прийняли правила щодо квотування: з 1990 р. всі партійні списки (всіх рівнів) повинні включати 40% кандидатів-жінок; з 1993 р. 40% усіх внутрішньопартійних позицій, зокрема і керівних, повинні належати жінкам; з 1998 р. жінки повинні мати 40% мандатів, які отримує партія після парламентських виборів.

Ліві, які об'єдналися у 2007 р. з *Партією демократичного соціалізму (ПДС)*, застосовують, як і зелені, систему «блискавка».

Християнсько-соціальний союз (ХСС) донедавна застосовував добровільні зобов'язання, які передбачали залишати за жінками другу позицію в кожному виборчому списку та щонайменше чотири позиції в кожному блоці з десяти кандидатів. У 2010 р. ХСС прийняв внутрішні 40-відсоткові квоти для жінок в керівних органах партії.

Вільна демократична партія (ВДП) не прийняла гендерних квот, оскільки це суперечить її ліберальній ідеології [5, с. 83-84].

Особливий інтерес представляє стратегія Християнсько-демократичного союзу (ХДС) щодо розширення представництва жінок, оскільки ця партія, як й інші консервативні партії в західних країнах, мала значну підтримку жіночого електорату, яка з часом почала знижатися.

Отримавши у 1919 р. право голосу, жінки в Німеччині традиційно підтримували консервативні партії, особливо релігійно орієнтовані. За часи Другої світової війни жінки були змушені працювати замість чоловіків на полях та фабриках і хотіли, щоб відбулося повернення до старого розподілу гендерних ролей. Тому програма ХДС, в якій жінці відводилася роль домогосподарки та виховательки дітей, була підтримана німкенями.

Однак у 1960-х та 1970-х рр. відбулися значні зміни в суспільстві: виникли жіночі організації, зросла кількість працюючих жінок, відбулося роз'єднання церкви і держави. Ці зміни призвели до зменшення важливості традиційної жіночої діяльності та до підвищення вірогідності, що жінки будуть залучені до справ, які раніше були суто чоловічими. Крім того, зазнала змін традиційна модель сім'ї - зросла кількість самотніх батьків та знизилась народжуваність. У зв'язку з цими змінами ХДС почав потроху втрачати прихильність виборців жіночої статі. Якщо, наприклад, на виборах до Бундестагу в 1961, 1965, 1969 рр. серед виборців, які підтримали цю партію, жінок було на 10 % більше, ніж чоловіків, то у 1972 р. ця різниця становила 3%, а у 1980 р. прихильників ХДС чоловічої статі було навіть більше, ніж жіночої. ХДС потрібно було балансувати між тією частиною електорату, яка підтримувала консервативні погляди на жіночі питання, і тими, хто по-новому сприймав цю проблематику.

Консервативні партії в багатьох західних демократіях зіткнулися з проблемою, що жінки почали віддавати перевагу лівим. Реакція на цей виклик у партій була різна. Християнсько-демократичний союз обрав комбіновану стратегію: партія то відкидала нові ідеї щодо жінок і просуvala традиційні позиції, то сприймала гендерні питання, що були актуальні для суспільства.

У 1980-ті роки ХДС провів реформування своєї тендерної політики.

Повернувшись у 1982 р. до влади (після перебування в опозиції у 1969-1982 рр.) ХДС ініціювало створення Міністерства у справах жінок. Крім того, у 1985 р. був проведений загальнопартійний з'їзд, присвячений питанням жінок. У кінці 1980-х рр. в ХДС були прийняті заходи щодо стимулювання участі жінок в партійній діяльності.

У 1990-х роках політика ХДС враховувала інтереси працюючих жінок, зокрема, був прийнятий закон про створення дитячих садків для дітей від трьох до шести років. Щодо питання участі жінок у політичному житті, то в ХДС не були прийняті правила, які вимагали віддати жінкам третину посад в партії та кожну третю позицію у виборчих списках. Замість жорстких правил був прийнятий «пом'якшений», рекомендаційний варіант заходів щодо підвищення рівня політичної участі жінок [4, с. 19-24].

Кардинальний перегляд партіями гендерних питань призвів до поступового підвищення рівня представництва жінок у Бундестазі (від 7,3% у 1976 р. до 37,1% у 2013 р.). У 2009 р. найбільша частка жінок виявилася у прохідних списках Зеленої партії та Лівих - 54,4% та 52,6% відповідно. Після виборів 2013 р. ситуація майже повторилася: у фракції Зеленої партії частка жінок-депутатів становить 54%, а у фракції Лівих - 54,7% [6].

Переважна більшість партій України поки що далека від того, щоб вести дискусії щодо вироблення стратегій, спрямованих на досягнення гендерного паритету в парламенті. Але українські реалії доводять, що політикам все важче ігнорувати гендерну проблематику. Все більше лідери партій зацікавлені в тому, щоб партії в очах європейських партнерів виглядали «цивілізовано». Євроінтеграційні процеси будуть підштовхувати керівництво українських партій звертатись до міжнародного досвіду, зокрема щодо знаходження ефективних шляхів просування жінок на лідерські позиції в політиці.

Література

1. Women in national parliaments / Situation as of 1st March 2017 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>
2. Розширення прав та можливостей жінок з метою посилення політичних партій: посібник з передової практики щодо сприяння участі жінок у політичному житті / ПРООН, НДІ. - Нью-Йорк : ПРООН, 2011. - С. 50.
3. Чи спрацює гендерна квота на місцевих виборах 2015 року? / Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД), 2015 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/verstka_genderna_kvota_all_2_.pdf
4. Wiliarty S.E. The CDU and the Politics of Gender in Germany: Bringing Women to the Party / S.E. Wiliarty. - Cambridge : Cambridge University Press, 2010. - 267 p.
5. Electoral Gender Quota Systems and their implementation in Europe. - Brussels: European Parliament, 2011. - 162 p.
6. Deutscher Bundestag / Frauen und Mannen [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://www.bundestag.de/abgeordnete18/mdb_zahlen/frauen_maenner/260128